

De kunst van mediation en de mediator als kunstenaar

Bij dit themanummer over liefde past een stuk over de liefde voor het vak van mediator. Om te kunnen beschrijven hoe die liefde eruitziet, hoe die liefde voelt, is het belangrijk te weten wat dat mediationvak eigenlijk is. Peter Ingelse en Nelleke van Thiel-Wortmann noemen het vak mediation kunst en de mediator een kunstenaar.¹ Kun je het vak mediation inderdaad zien als kunst? En kan je de mediator als beroepsbeoefenaar zien als kunstenaar? Nienke Wiersma doet een poging die vragen te beantwoorden aan de hand van een aantal losse associaties bij verschillende kunstdisciplines. Samen vormen deze voorbeelden een soort catalogus, over de kunst van mediation en de mediator als kunstenaar. Een kunstcatalogus om haar liefde voor het mediationvak te beschrijven.²

DOOR NIENKE WIERSMA

Ik zocht op internet naar een definitie van kunst en vond de volgende beschrijving: 'De bewuste creatie van iets moois of betekenisvol met behulp van vaardigheden en verbeelding. Het betreft een breed scala aan menselijke activiteiten: schilderen, beeldhouwen, theater, dans, muziek en zang, fotografie, film, architectuur,

literatuur & poëzie.' En voor de kunstenaar vond ik de volgende definitie: 'Iemand die zijn of haar creatieve begaafdheid gebruikt om kunst te maken.' Met deze definities in het achterhoofd neem ik u graag mee in de volgende voorbeelden om de manier van werken van een mediator te ontleden.

Nienke Wiersma

is MfN-registermediator en partner bij BBKWmediation, een kantoor gespecialiseerd in zakelijke mediation en arbeidsmediation.

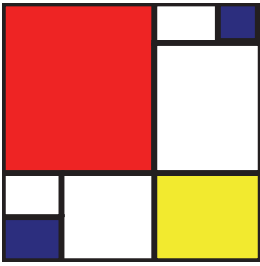
Muziek en zang

Dagmar Punter schreef al eerder over de mediator als improvisatiekunstenaar.³ Ze stelt dat het werken in onvoorspelbare conflictsituaties bijzondere kwaliteiten vergt en dat de mediator zijn of haar eigen instrument is. Maar wat voor muziek maakt de mediator? Het flexibele, inventieve en creatieve handelen van de mediator wordt door Punter vergeleken met dat van de jazzmuzikant. Wat is hiervoor nodig? Balans, grip, structuur, kunnen afwijken op onverwachte momenten? En geldt bij mediation – net als bij jazzmuziek – dat je ervan moet leren te houden?

Bij de kunstvorm zang zou je ook kunnen denken aan het gebruikmaken van je stem als mediator. De wijze les van mijn vader '*C'est la ton qui fait la musique*', oftewel het gebruikmaken van je stem en de toon van je stem om een bepaalde boodschap over te brengen, is – naast non-verbale communicatie en spacing – een belangrijke vaardigheid in de instrumentenkist van de mediator.

Vormgeving

Piet Mondriaan was een pionier in de abstracte non-figuratieve kunst. Vooral dit geometrische abstracte werk is wereldberoemd. Het hoort bij de stroming De Stijl, die leidde tot een nieuw paradigma in de beeldende kunst: de nieuwe beelding of neoplasticisme. Deze nieuwe kunsttheorie

ging uit van een hogere werkelijkheid en een universele harmonie. In dit kunstwerk werd dat uitgedrukt door tegengestelde basisvormen met elkaar in evenwicht te brengen. Deze precisie, balans én de gedrevenheid de meest pakkende vormtaal te vinden, is ook iets wat bij de mediator past. Dat er door de inzet van mediation ook sprake is van paradigma-verandering van 'see you in court' naar 'we lossen het samen op', behoeft geen verdere toelichting.

Het belang van het werk van Mondriaan werd niet direct herkend. Sterker nog, het idee 'dit kan mijn neefje ook' leefde lange tijd. Achteraf bleek pas het belang van zijn werk. Mondriaan is een inspiratiebron voor vele architecten en ontwerpers en zijn beeldtaal is wereldberoemd. Dat pas achteraf blijkt welke waarde de mediation en/of de rol van de mediator heeft gehad, komt ook regelmatig voor. Soms is de impact niet meteen duidelijk en blijkt deze pas op langere termijn. De meerwaarde van mediation binnen de verschillende vormen van conflictantering was ook niet direct duidelijk. Deze bleek ook pas achteraf. Mijn inschatting is dat de meerwaarde van mediation steeds meer voet aan de grond krijgt en het belang van mediation steeds grotere vormen zal aannemen.

Keramiek

Is keramiek kunst of is het een ambacht? Bij hoogwaardig keramiek denk ik aan de Koninklijke Tichelaar of aan Chinees keramiek. Het vergt veel oefening om dit te kunnen maken en deze oefening baart kunst! Uitgangspunt

bij Chinees keramiek is dat je iets duizend keer gedaan moet hebben om het onder de knie te krijgen. Iedere keramist staat voor dezelfde uitdaging: hoe kun je onder verschillende omstandigheden en met verschillende materialen toch iedere keer hetzelfde proces doorlopen? Het is kunst als je dat kan, vind ik.

Als het gaat om 'oefening baart kunst' is ervaring opdoen belangrijk. Op die manier kun je je iets eigen maken en worden gewoontes en patronen opgenomen in de eigen toolbox. Juist deze oefening en de ontwikkeling van een eigen manier van doen – met andere woorden: 'het ontwikkelen van het ambacht' – is essentieel voor het kunnen improviseren en interveniëren op het moment dat dit nodig is.

De mediator heeft ervaring, oefening en routine nodig, dit vormt de basis voor het kunstenaarschap.

Haute couture

Haute couture raakt aan de beeldende kunst. Azzedine Alaïa is, als je het mij vraagt, een beeldend kunstenaar.

Alaïa startte in de jaren zeventig een eigen label, nadat hij jaren als couturier

werkzaam was bij grote modehuizen als Christian Dior, Thierry Mugler en Guy Laroche. Hij werd *King of Cling* genoemd of *L'architecte du corps*. Zijn kleding zat op het lijf als een tweede huid. Hij leverde puur maatwerk en leek het lichaam als geen ander te begrijpen. Dit maatwerk levert de mediator ook. Geen mediation is immers hetzelfde en elke oplossing moet precies passen bij de betrokken partijen.

Als een van de weinigen negeerde Alaïa de traditionele mode-seizoenen volledig en creëerde collecties in eigen tempo. Bij deze autonomie van Alaïa denk ik ook aan de partijautonomie met betrekking tot de inhoud en verloop die in een mediation zo belangrijk is.

Kinetic art

De *kinetic art* van Sergi Cadenas is bewegingskunst en valt niet in een afbeelding te vatten. Zoek maar eens naar 'Sergi Cadenas' op internet of bekijk het linkje in de voetnoot op YouTube en je zult zien wat ik bedoel.

In deze moderne, hedendaagse kunstuitingen zit beweging, transitie en transformatie. Het is een soort magie.

In zijn driedimensionele olieverfschilderijen varieert het beeld afhankelijk van het perspectief van de kijker. De kinetische suggestieve dimensie verandert onze kijk op de werkelijkheid.⁴ Dit gebeurt in mediation ook.

Schilderkunst

In een mediation gaan partijen vaak weer licht zien aan het eind van de tunnel. Hoe komt dat?

Zo valt een vergelijking te maken met Rembrandt. Hij kon als geen ander spelen met licht en donker, het zogenaamde *clair-obscur*. Hij gebruikte dit *clair-obscur* vooral om de nadruk te leggen op de lichte delen, en contrast te creëren waardoor de donkere schaduwen naar de achtergrond werden gedrongen. Je zou hier de oplossings- en toekomstgerichte aanpak van de mediator in kunnen zien. Geen waarheidsvinding, maar wellicht transformatie of een nieuw narratief vinden. Iets of iemand moet dat veroorzaken, wie zet deze transformatie in gang? Bij Rembrandt is dat vaak de zon of een kaars, in een mediation is dat vaak de mediator.

Dans

The Four Seasons door David Dawson/Het Nationale Ballet. Foto: Marta Syrko

Je hebt als mediator souplesse, beweging, balans, ritme en evenwicht nodig. Het is schijnbaar gemakkelijk, maar vergt heel veel training en inspanning. Ik citeer uit *Zakelijke mediation*: 'Onder leiding van de mediator lopen partijen stap voor stap samen op. De me-

diator neemt mensen samen aan de hand die liever niet samen oplopen. Dat betekent behoedzaam voorwaarts waarbij steeds goed naar links en naar rechts wordt gekeken. Indien nodig wordt er weer een stukje teruggegaan. Kortom, mediation is een beweeglijke zoektocht binnen een onstuimige dynamiek, waarbij heldere gedachten over het BAZO van groot belang zijn.¹⁵

Dit is dans van geven en nemen, van leiden en volgen, van versnellen en vertragen en van voortdurend je evenwicht bewaren. De dans van de onderhandelingen. De dans het mediationproces.

Theater

Elckerlijc door URLAND Foto: Bart Grietens

Deze afbeelding van de voorstelling *Elckerlijc* deed me denken aan de middelbare school. Ik begreep er toen bar weinig van. Waar ging dit

over? Ook in een mediation word ik regelmatig overvallen door het gevoel: 'In welke film of in welk toneelstuk ben ik beland? Waar gaat dit over en wat gebeurt er allemaal?' Soms is een mediationproces net een film of een toneelstuk. Een film over het systeem waarin partijen, partijbegeleiders, adviseurs en/of andere betrokkenen gevangen zitten. De mediator heeft daarbij de rol van regisseur en geeft aan deze rol een verschillende invulling in de diverse fasen (aktes) van het proces. De mediator heeft ook een belangrijke rol in de *setting of the stage*. Hoe geeft de mediator het toneel vorm?

En aan de andere kant is ook de eigen rol, de rol van mediator, belangrijk. De mediator is letterlijk zelf aan het performen in zijn/haar rol. Hoe zorg je dat je rolvast blijft? Hoe blijf je neutraal, onafhankelijk en onpartijdig?

Literatuur

Ook literatuur kan kunst zijn. Ik dacht aan *A la recherche du temps perdu* (*Op zoek naar de verloren tijd*), van Marcel Proust om een vergelijking met mediation en de rol van de mediator te maken.

Proust heeft hier een heel lang werk van gemaakt! Het is een zevendelige Franse romancyclus, geschreven tussen 1908 en 1922. De romancyclus bestaat uit meer dan 1 miljoen woorden. Het is niet alleen een heel omvangrijk werk, maar ook een heel moeilijk werk.

Het schrijven van deze romancyclus heeft heel veel geduld, uithoudingsvermogen en doorzettingsvermogen gekost. Ook om de reeks te lezen heb je veel geduld, uithoudings- en doorzettingsvermogen nodig.

De zinnen zijn kronkelig en omvangrijk. Het verhaal is ingewikkeld, waarom zou je het eigenlijk lezen?

'Elke lezer is de lezer van zichzelf', aldus Proust. Al lezende leer je jezelf beter kennen en – net zo belangrijk – leer je de ander kennen. Proust wordt geroemd om zijn haarscherpe observaties, het psychologisch inzicht en de ontleding van karakters. Zijn werk gaat over kijken naar ander en jezelf en over inzicht krijgen in het gedrag van de ander. Om dit te kunnen begrijpen, moet je de tijd nemen. Een exploratiefase pur sang.

De mediator is goed in het begeleiden en uitpluizen van de ingewikkelde verhalen van partijen. En ook in mediation is taal bepalend voor de perspectieven, de dynamiek én de escalatie. Een mediation kan ook kronkelig zijn met onverwachte wendingen en details die ertoe doen.

De mediator is in staat de route te bewaken, maar ook om op de belangrijke details te letten. Om goed het verhaal van de mediation te kunnen vatten en partijen te helpen meer inzicht te krijgen in het eigen en in elkaars verhaal.

NOTEN

1. Peter Ingelse en Nelleke van Thiel-Wortmann, *Zakelijke mediation – wat, hoe en wanneer?* Ars Aequi Libri 2022, p. 79.
2. Dit artikel is een bewerking van de inleiding die Nienke Wiersma op 29 juni j.l. gaf voor het Platform voor Business Mediation n.a.v. het verschijnen van *Zakelijke mediation – wat, hoe en wanneer?* van Peter Ingelse en Nelleke van Thiel-Wortmann.
3. Dagmar Punter, *Mindful Mediating. The Reflections of Mediators on the Role of Improvisation in Mediation Practice*, scriptie UvA 2018.
4. www.galeriaiturria.com/cadenas, YouTube: youtu.be/iocCirK8czY.
5. Ingelse & Van Thiel-Wortmann 2022, p. 34.